

> Retouradres Postbus 19530 2500 CM Den Haag

Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE)
T.a.v. mevrouw dr. ir. E.E.M. Verbij
Princenhof Park 9
3972 NG DRIEBERGEN RIJSENBERG

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**
Postbus 19530
2500 CM Den Haag
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
F 070 378 61 39
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
RVO/2016/547
BBR/16193630

Datum **19 DEC 2016**

Betreft Goedkeuringsbesluit Gedragscode Natuurbeheer

Bijlagen
1

Geachte mevrouw Verbij,

Naar aanleiding van uw brief van 27 november 2015 waarin u mij, in het kader van de Flora- en faunawet, de '*Gedragscode Natuurbeheer*' aanbiedt met het verzoek deze goed te keuren, deel ik u het volgende mee.

Hierbij ontvangt u het goedkeuringsbesluit voor de door u opgestelde gedragscode. Dit goedkeuringsbesluit dient als bijlage aan de gedragscode te worden toegevoegd.

Zienswijzen

Het ontwerp van deze beschikking heeft vanaf 1 maart 2016 gedurende zes weken ter inzage gelegen. Er is een zienswijze ingediend door Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe. De ingediende zienswijze heeft geen aanleiding gegeven om goedkeuring aan de *Gedragscode Natuurbeheer* te onthouden, maar heeft wel tot enige aanpassingen in het goedkeuringsbesluit geleid. De indiener van de zienswijze is per brief op de hoogte gebracht van de reactie op de zienswijze.

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De plantensoorten waarvoor de gedragscode is opgesteld, zijn beschermde inheemse plantensoorten als bedoeld in artikel 3, lid 1, van de Flora- en faunawet. De diersoorten waarvoor de gedragscode is opgesteld zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1 en 2, van de Flora- en faunawet.

Verbodsbepalingen

In artikel 8 van de Flora- en faunawet zijn de verboden ten aanzien van inheemse plantensoorten opgenomen. In de artikelen 9 tot en met 12 van de Flora- en faunawet staan de verboden ten aanzien van inheemse diersoorten genoemd.

Vrijstelling

Op grond van artikel 75, lid 1, van de Flora- en faunawet kan bij of krachtens een algemene maatregel van bestuur onder andere vrijstelling worden verleend van de verboden bedoeld in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet.

Vrijstelling op basis van een gedragscode

Op grond van artikel 16b, lid 1, sub a, van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet (hierna te noemen: het Besluit) gelden de verboden, bedoeld in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet niet bij de uitvoering van werkzaamheden in het kader van natuurbeheer, mits de werkzaamheden plaatsvinden overeenkomstig een door de staatssecretaris¹ van Economische Zaken (EZ) goedgekeurde gedragscode.

Uitzondering(en) op de vrijstelling op basis van de gedragscode

Op grond van artikel 16b, lid 4, van het Besluit geldt de vrijstelling voor de verboden bedoeld in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet niet voor beschermde soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn, voor vogels en voor soorten genoemd in bijlage 1 van het Besluit, indien er werkzaamheden uitgevoerd worden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Goedkeuring gedragscode

Een gedragscode wordt conform artikel 16c, lid 1, van het Besluit slechts goedgekeurd indien hierin een wijze van uitvoering van werkzaamheden is beschreven, waarmee afdoende gewaarborgd is dat ten aanzien van beschermde soorten:

- a) geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
- b) zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen houdt in dat van de in de gedragscode beschreven werkzaamheden geen wezenlijke invloed uitgaat op beschermde soorten en voorafgaand en tijdens de werkzaamheden in redelijkheid alles wordt verricht of gelaten wat nodig is om schade aan beschermde diersoorten te voorkomen.

Overwegingen

Reikwijdte van de gedragscode

Soorten

In bijlage 1 (wettelijk kader) van de gedragscode wordt de reikwijdte ervan vastgesteld voor wat betreft 'natuurbeheer': tabel 2-soorten, tabel 3-soorten en vogels.

Werkzaamheden

In hoofdstuk 8 van de gedragscode worden de werkzaamheden genoemd die onder 'natuurbeheer' begrepen dienen te worden.

1. Begrazen van natuurterreinen;
2. Omzagen en afzetten van houtige beplantingen;

¹ Krachtens de wettekst is de minister bevoegd tot het goedkeuren van een gedragscode op grond van artikel 16b Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (Stb. 2000, 525), laatstelijk gewijzigd Stb. 2012, 615. Op basis van de portefeuillevverdeling tussen de minister van EZ en de staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de staatssecretaris.

3. Plaggen, chopperen, maaien en strooisel vegen van heide;
4. Branden van heide;
5. Beheer van weidevogelgrasland;
6. Beheer van bijzondere gras- en hooilanden;
7. Maaien van rietland;
8. Schonen en baggeren van poelen en waterlopen;
9. Akkerwerkzaamheden; en
10. Onderhoud van gebouwen en bouwwerken.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland
Onze referentie
RVO/2016/547

Mits het hierbij gaat om werkzaamheden die steeds gericht zijn op instandhouding en/of versterking van het bestaande natuurdoeltype zijn deze werkzaamheden naar mijn oordeel te vatten onder het belang 'natuurbeheer' in artikel 16b, lid 1, onder a, van het Besluit.

Naar mijn overtuiging passen de genoemde werkzaamheden binnen de afwijkingsgronden genoemd in artikel 16 van de Habitatrictlijn, conform de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 21 januari 2009. Op grond van deze uitspraak kan ontheffing, of in het verlengde daarvan, vrijstelling, voor soorten genoemd in Bijlage IV van de Habitatrictlijn alleen verleend worden, indien één van de in artikel 16 van de Habitatrictlijn genoemde afwijkingsgronden van toepassing is. De in de gedragscode Natuurbeheer genoemde werkzaamheden worden uitgevoerd ter bescherming van wilde flora en fauna en de instandhouding van natuurlijke habitats. Op grond hiervan biedt de Habitatrictlijn naar mijn mening ruimte om van de verbodsbepalingen af te wijken en kan voor de in deze gedragscode opgenomen activiteiten onverkort de in artikel 16b, lid 1, sub a, van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet geregelde vrijstelling, van de verboden genoemd in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet gelden.

Verantwoordelijkheid

De gedragscode is opgesteld ten behoeve van professionele organisaties die zich bezig houden met natuurbeheer. Dit natuurbeheer is gebaseerd op de (statutaire) doelstellingen van zulke organisaties en begint met het maken van consistente en landschaps-ecologisch verantwoorde keuzes over de natuurdoelen voor een gebied. In het verlengde van die doelen zal de beheerder keuzes maken over de uit te voeren maatregelen. Voor zover het daarbij gaat om regulier beheer, zal de beheerder in het algemeen gaan werken volgens deze gedragscode. De verantwoordelijkheden worden geregeld in hoofdstuk 7, onder paragraaf 3 van de gedragscode.

Calamiteiten

In hoofdstuk 5 van de gedragscode wordt aangegeven dat bij het optreden van calamiteiten zoveel mogelijk gewerkt zal worden volgens de gedragscode. Waar mogelijk wordt het advies ingewonnen van een ecologisch deskundige.

Documentatie van de toepassing van de gedragscode

De toepassing van de gedragscode moet goed gedocumenteerd worden. In de gedragscode is voorzien in de wijze waarop dit moet gebeuren.

Inventarisatie

Wijze van inventariseren en deskundigheid

Hoofdstuk 7, paragraaf 1 van de gedragscode is gewijd aan het inventariseren van natuurwaarden. Wanneer al betrouwbare, gebiedsdekkende informatie voorhanden is over de aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten (tabel 3-soorten en vogels) in het terrein alsmede van de vaste rust- en verblijfplaatsen van die soorten, dan hoeft geen (nieuwe) inventarisatie te worden gedaan. Trendtellingen, voortkomend uit een langjarig structureel monitoringsprogramma van flora en fauna, zijn hiervan een voorbeeld. Deze programma's zorgen er immers voor dat alle soorten om de zoveel jaar worden gemonitord. Voorwaarde hierbij is dat zowel de systematiek als de resultaten goed gedocumenteerd zijn. Deze gegevens kunnen op verzoek getoond worden bij eventuele controles.

Ten aanzien van zwaarder beschermde soorten die jaarrond gebruik maken van hetzelfde nest (categorie 1 tot en met 4 van de lijst van jaarrond beschermde vogelnesten) of van een beperkt netwerk van verblijfplaatsen, dient de beheerder vóór aanvang van de natuurwerkzaamheden de projectlocatie door een deskundige te laten onderzoeken op dergelijke nesten en verblijfplaatsen. Een definitie van 'deskundige' staat vermeld in hoofdstuk 6 van de gedragscode.

Checklist

De gedragscode bevat een checklist met soorten waar een inventarisatie zich op zou moeten richten. De lijst met soorten is opgenomen in bijlage 2 van de gedragscode.

Duur geldigheid gegevens

In de gedragscode is aangegeven dat inventarisatiegegevens voldoende actueel dienen te zijn en in ieder geval niet ouder mogen zijn dan vijf jaar, aansluitend bij de frequentie van de gegevensverzameling in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). In geval een beheerder gebruik maakt van gegevens, voortkomend uit een langjarig structureel monitoringsprogramma van flora en fauna, kunnen deze gegevens ouder zijn dan vijf jaar. De trend van aanwezige soorten in een gebied is dan voor handen.

Vorzorgsmaatregelen

Wezenlijk negatieve invloed

Met een gedragscode dient door middel van zorgvuldig handelen een wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten te worden voorkomen. Het is de verantwoordelijkheid van de gebruiker van de gedragscode om bij elk project te beoordelen of er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten. Of er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed vergt een beoordeling van geval tot geval. Omdat een gedragscode juist bedoeld is om gebruikt te kunnen worden in meer gevallen, dient in de gedragscode aangegeven te worden hoe bij elk individueel project beoordeeld wordt of er sprake is van wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten.

In de gedragscode is hierin voorzien, doordat vóór aanvang van de werkzaamheden de Checklist Natuurbeheer moet worden ingevuld. Hierin staat aangegeven welke werkzaamheden worden uitgevoerd, of er voorzorgsmaatregelen genomen moeten worden en zo ja welke. Dit wordt

vervolgens nader ingevuld. Ook worden hierin afspraken rondom de planning en uitvoering vastgelegd. Het personeel krijgt van de aannemer of beheerder ook een kopie van de Checklist en er wordt voor gezorgd dat deze ook op de werkplek aanwezig is. Daarnaast wordt het personeel ook geïnstrueerd om ook niet gemarkeerde elementen te sparen of te ontzien.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland
Onze referentie
RVO/2016/547

Mitigerende maatregelen

In de gedragscode zijn voorzorgsmaatregelen opgenomen om (risico op) schade aan beschermde soorten te minimaliseren. Deze voorzorgsmaatregelen zijn opgenomen in hoofdstuk 8, paragrafen 1 tot en met 10. Daarnaast wordt in hoofdstuk 7 onder punt 5 aandacht besteed aan de vraag wat te doen bij onvoorziene natuurwaarden tijdens werkzaamheden.

In hoofdstuk 8, paragraaf 8 wordt met betrekking tot de activiteit 'schoonen en baggeren van poelen en waterlopen' een verwijzing gemaakt naar de gedragscode van de Unie van Waterschappen.

Met betrekking tot deze maatregelen is de inhoud van mijn desbetreffende goedkeuringsbesluit van 6 februari 2012 van toepassing. Op de bepalingen van de gedragscode van de Unie van Waterschappen wordt een uitzondering gemaakt voor 'rietlanden'.

De voorzorgsmaatregelen in de gedragscode zijn minimumnormen voor zorgvuldig handelen, waar de gebruiker van de gedragscode zich in ieder geval aan moet houden. Waar in de gedragscode echter staat "zo veel mogelijk", "in redelijkheid" of "in beginsel", beschouw ik de daar beschreven voorzorgsmaatregel als de concreet – zonder enig voorbehoud – na te leven gedragsregel.

Er wordt in de gedragscode alleen gesproken van soortgroepen. Het spreekt vanzelf dat binnen elke soortgroep iedere soort zijn eigen specifieke eisen stelt, waarop maatregelen moeten worden afgestemd. Deze voorzorgsmaatregelen dienen gericht te zijn op de gunstige staat van instandhouding van deze soorten.

Ecologisch werkprotocol

De mitigerende maatregelen moeten in een ecologisch werkprotocol zijn opgenomen. Dit ecologisch werkprotocol dient op de locatie aanwezig te zijn en bekend te zijn onder werknemers die betrokken zijn bij de werkzaamheden. Werkzaamheden dienen conform dit protocol uitgevoerd te worden. In de gedragscode is hierin voorzien. In deze gedragscode wordt voor het ecologisch werkprotocol de term 'checklist natuurbeheer' gebruikt. Dit formulier is opgenomen in bijlage 3 van deze gedragscode.

Natuurkalender

In de gedragscode wordt gebruik gemaakt van (natuur)kalenders. Ik wil benadrukken dat een natuurkalender een hulpmiddel is voor de planning van werkzaamheden, ten behoeve van het minimaliseren van eventuele verstoring van flora en fauna. De aangegeven gunstige en ongunstige perioden staan daarom niet vast, maar zijn richtlijnen. Actieve perioden van bepaalde soorten kunnen verschillen. De natuurkalenders kunnen daarom slechts een indicatie geven.

Vogels

Ten aanzien van vogels dient u gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aan de orde is, ongeacht de periode. Voorts wijs ik u erop dat verblijfplaatsen van vogels die hun nestplaats en de directe omgeving daarvan het hele jaar als vaste rust- en verblijfplaats gebruiken, jaarrond zijn beschermd.

Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert jaar in jaar uit terug naar hetzelfde nest. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Dergelijke nesten voor éénmalig gebruik genieten de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet slechts gedurende de periode dat deze nesten in gebruik zijn. Als wordt gewerkt buiten het broedseizoen of maatregelen worden getroffen die moeten voorkomen dat vogels zich gedurende het broedseizoen op de bouwplaats vestigen, is voor deze soorten geen ontheffing nodig.

Om rekening te kunnen houden met de actuele gevoelige perioden van soorten die voorkomen in het werkgebied, verzoek ik u om een deskundige te betrekken bij de planning en uitvoering van de werkzaamheden.

Beoordeling

Benutting of economisch gewin

Naar mijn oordeel vindt er bij de werkzaamheden die genoemd worden in de gedragscode geen benutting of economisch gewin plaats ten aanzien van beschermde soorten.

Zorgvuldig handelen

Naar mijn oordeel wordt door het nemen van de in de gedragscode genoemde voorzorgsmaatregelen zorgvuldig gehandeld. Er wordt op passende wijze gewaarborgd dat wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten wordt voorkomen.

Gunstige staat van instandhouding en andere bevredigende oplossing

In het kader van de goedkeuring van de gedragscode is aan de orde of er zorgvuldig wordt gehandeld en of er geen benutting of economisch gewin plaatsvindt ten aanzien van beschermde soorten. Bij een correcte naleving van de gedragscode is gewaarborgd dat de betreffende maatregelen geen wezenlijke invloed kunnen hebben op soorten. De gebruiker van de gedragscode maakt immers ter zake een beoordeling door invulling van de checklist. Vervolgens worden de voorzorgsmaatregelen daarop afgestemd.

De gunstige staat van instandhouding van de soorten wordt daarmee gewaarborgd. In de fase van planning van werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de vraag of er een andere bevredigende oplossing bestaat voor de werkzaamheden. Ik verzoek u dan ook om dit aspect in een vroeg stadium van de planvorming te beoordelen en om de besluitvorming hieromtrent te documenteren.

Zorgplicht

Ik wil u er op wijzen dat voor alle soorten de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet geldt. Deze zorgplicht is van toepassing op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling op grond van een goedgekeurde gedragscode. De zorgplicht schrijft voor dat u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan dier- en plantensoorten voorkomt en, voor zover dat niet mogelijk is, aangerichte schade herstelt.

Conclusie

Gezien bovenstaande overwegingen en met inachtneming van de aanvullingen en aanpassingen, ben ik van mening dat de gedragscode een werkwijze voorschrijft die voldoet aan de vereisten in artikel 16c van het Besluit.

Derhalve keur ik op grond van artikel 16b, lid 2, onderdeel b van het Besluit de *Gedragscode Natuurbeheer* goed.

Beperkingen van de gedragscode

De vrijstelling op basis van deze goedkeuring geldt overigens alleen voor die werkzaamheden en die soorten waarvoor in de gedragscode voorzorgsmaatregelen zijn opgenomen.

Als u voor het uitvoeren van uw maatregelen beschermde planten en dieren moet verplaatsen is dat geen overtreding van artikel 13, lid 1, van de Flora- en faunawet. Het is namelijk niet uw bedoeling de soorten (definitief) aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarezone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving. Het vangen en verplaatsten moet gebeuren binnen de daarvoor benodigde tijd. Voorwaarde is dat u de beschermde planten en dieren in één keer verplaatst, zonder onnodig oponthoud. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van dieren of planten heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten dan niet direct worden vrijgelaten in de omgeving.

De zorgplicht van artikel 2 van de Flora- en faunawet is in dergelijke gevallen wel van toepassing. Het verplaatsen moet dan ook gebeuren buiten de kwetsbare perioden van de betreffende soort.

Omdat de beschermde planten en dieren worden teruggeplaatst binnen de directe omgeving van hun verspreidingsgebied, is ook ontheffing van artikel 14 van de Flora- en faunawet niet aan de orde. Het betreft hier geen uitzetten van planten of dieren in de zin van de wet.

Vleermuizen, muizen en vogels mogen nadrukkelijk niet gevangen, dan wel verplaatst worden. Dit houdt verband met de stressgevoeligheid van deze dieren. Bij het vangen kunnen ze makkelijk door stress overlijden.

Een goedgekeurde gedragscode op grond van de Flora- en faunawet treedt niet in de plaats van een passende beoordeling met betrekking tot de instandhouding van habitats (gebiedsaspect) die mogelijk aan de orde is indien de voorgenomen werkzaamheden plaats vinden in of in de nabijheid van een Habitatrichtlijngebied of een Vogelrichtlijngebied. Ook is een goedgekeurde gedragscode geen indicatie

voor de uitkomst van een eventuele toets Vogelrichtlijn en/of Habitatrichtlijn. Het soortenaspect - inclusief bijlage IV van de Habitatrichtlijn - is een onderwerp van de Flora- en faunawet, terwijl het gebiedsaspect expliciet aan de orde is bij de passende beoordeling conform Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. Het gebiedsaspect van voornoemde Europese richtlijnen is geregeld in de Natuurbeschermingswet 1998. Het bevoegde gezag voor het aanvragen van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is Gedeputeerde Staten van de provincie waar het project wordt uitgevoerd.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Onze referentie
RVO/2016/547

Duur geldigheid van de gedragscode en evaluatie

De goedkeuring geldt voor een periode van vijf jaar. Op basis van een door de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren uitgevoerde evaluatie van de doeltreffendheid en werkbaarheid van de gedragscode, zal de staatssecretaris van Economische Zaken na die periode een besluit nemen over verlenging van de goedkeuring.

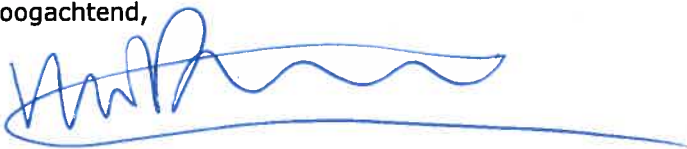
Vanuit ecologisch perspectief is vooral de vraag relevant of de uitgevoerde maatregelen het gewenste effect gehad hebben op de beschermde soorten. U dient daarom de populatie(s) van de beschermde soorten en de effectiviteit van de uitgevoerde maatregelen te laten monitoren door een deskundige.

Op grond van artikel 16c, lid 2, van het Besluit kan het goedkeuringsbesluit worden ingetrokken indien naar het oordeel van de staatssecretaris van Economische Zaken de instandhouding van de soorten, bedoeld in artikel 16b, lid 2, onderdeel b, of de trend in de staat van instandhouding van deze soorten daartoe noodzaakt.

Beroepschrift

Binnen zes weken na de dag waarop dit besluit is gepubliceerd kunnen belanghebbenden een beroepschrift indienen bij de sector bestuursrecht van de rechtbank binnen het rechtsgebied waarvan de indiener van het beroepschrift zijn woonplaats in Nederland heeft.

Hoogachtend,

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken